

PHILOSOPHICAL SCIENCES

THE RESENTIMENTAL PHILOSOPHY OF SOCRATES IN THE ANTHROPOLOGY OF F. NIETZSCHE

РЕСЕНТИМЕНТНА ФІЛОСОФІЯ СОКРАТА У АНТРОПОЛОГІЇ Ф. НІЦШЕ

Olena Chuikova¹

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-683-6-9>

Метою дослідження є репрезентація антропологічної філософії Ф. Ніцше у антропологічному ракурсі оцінки філософських ідей Сократа як таких, що втілюють ресентимент «декадента», «плебея» відносно власних учнів-нащадків аристократичних родів стародавньої Еллади.

Новизною виступає оцінка «антропологічного повороту» Сократа, який у складі має почуття ресентименту та заздрість крацім від себе, як хибного шляху розвитку філософії, де «пізнання себе» зайняло енергію, яка була спрямована на пізнання трансцендентального та іманентного буття.

Актуальність дослідження викликано проблемою атомізації суспільства, забуття власних традицій та стирання антропологічного обличчя взагалі хвилями глобалізації, що продовжують накатуватись різними соціальними та аксіологічними засобами.

Методами дослідження є історико-філософський, герменевтичний, феноменологічний.

Ресентимент афінського філософа відкриває «психологія декадансу» – Сократ це «перший декадент», як пише Ф. Ніцше. Сократ руйнує афінське суспільство своїми мовними суперечками як «ідеалом філософування» та виснажує пізнавальні сили, що мали би бути спрямовані на реальне пізнання речей і своє місце у світі. Підрубає живі інстинкти молоді, героїзм, відданість державі-полісу, натомість робить суспільство індивідуалізованим і у перспективі егоїстичним та атомізованим, де кожний індивід зосереджений на собі, до того ж як середньостатистичний атом без видатних вчинків та користі суспільству або науці [1; 2; 3].

---

¹ Odesa National Medical University, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-5796-1112>

Сократична раціоналістичність, яка має абстрагування та теоретизування із забуттям живого життя, індукція як занурення у дрібниці, що відкриває можливість для маніпуляцій. Діалектичність раціональності робить процес теоретизування безкінечним, схематичним, схоластичним, тобто безплідним та таким, що виснажує усі живі сили [1; 2; 3].

Сократ зазіхнув на руйнування персоналізованої пари порядку-Аполлона та хаосу-Діоніса як збалансованої пари, що організує життя у якості космологічного закону підтримання життя, де реалізована людська трагедія у зіткненні з роком, у боротьбі або прийнятті року (трансцендентальний сенс трагедії), а також реалізований трагічний людський афект, який можливий при наявності живих енергій інстинкту, що актуалізовано у діонісійстві (іманентний аспект). Сократ своїми логіко-схематичними дискусіями з пріоритетом раціональності, з абстрактною етикою, що замикає людину на собі, руйнує ці живі, життєрадісні або трагічні, але емоційні, енергійні антропологічні властивості [1; 2; 3].

Сократ зробив, таким чином, революційний переворот у аксіології, коли нав'язав цінності, що відмінні від повноти антропологічного живого життя, продовження роду, сезонні весняні містеріальні радощі продовження життя, натомість нав'язавши сухий діалектичний, безплідний раціоналізм та абстрактне, скуте замислення про себе, про міру своїх думок, емоцій тощо. Сократ постає у аспекті цінностей як лицемір, як ханжа, що проповідує іншим те, чого сам не дотримується. Усім відоме його ставлення до власної родини, стосунки з Ксантіппою, нічна участь у чисельних симпозіумах, про що свідчить у своїх діалогах Платон [4]. Погляд на ніцшевську ресентиментну людину, що є неоднозначною, дуальною та суперечливою властивий також іншим дослідникам [5, с. 100].

Сократ найкращим чином реалізував свій ресентимент у дискусіях, які сам заводив спонтанно, на вулиці, з ким забажає, після довготривалого публічного замислення, щоб отримати задоволення від мовної перемоги «супротивника» (не співбесідника, він агресивно, ворожо сприймає людину), де «плебей» риторично, базіканням може «помститися» більш знатному, родовитому. Ф. Ніцше вважає, що в подібних дискусивних ситуаціях, по-перше, реалізується логічний, риторичний, скажений «демон» Сократа, що взагалі Сократ підкорений власним внутрішнім «демоном», який скеровує усю його філософію, усі його вчинки; по-друге, зрозуміло особу Сократа як маску, що приховує власну «демонічну», ханжську природу, до того ж «дефектну», безумну. Під маскою ритора, що несамовіто та логічно базікає приховано «дефектного плебея», що вирішив помститися усім, як пише Ф. Ніцше у різних своїх творах [1; 2; 3].

Висновок. Отже, ресентиментна поведінка Сократа вдалася повною мірою. Він увійшов у історію філософії як засновник «нової антропології», етики, що спрямована на «пізнання себе», хоча сам Сократ при всій абстрактності та логічності риторичних нападів, не мав етики взагалі, що характеризує його як лицеміра, ханжу, а філософія може бути дійсно, за думкою німецького філософа, хибним шляхом, що спокусив та спустошив живі пізнавальні сили, живу антропологію. Учні наслідували та втілювали ресентимент Сократа як помсту Афінам: наприклад, Алквіад програв битву спартанцям у Пелопоннеській війні, Арістокл відмовився від власного родового імені та під прізвиськом Платон створив два глобальних міфи: один відомий як «міф про печеру» з абсолютизацією абстрактного, теоретичного пізнання; другий міф відомий як «легенда про Атлантиду» про створення глобалізованого, кастового суспільства.

Список використаних джерел:

1. Ніцше Ф. Весела наука. Харків : Фоліо, 2020. 288 с.
2. Ніцше Ф. Народження трагедії з духу музики. Львів : Астролябія, 2022. 624 с.
3. Ніцше Ф. Шопенгауер як вихователь. Сутінки ідолів. Харків : Фоліо, 2020. 192 с.
4. Платон. Бенкет. Львів : Видавництво УКУ, 2018. 220 с.
5. Сінельнікова М. Ресентимент як визначальна риса ніцшеанської людини. *Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії.* 2022. № 40. С. 100–106. DOI: <https://doi.org/10.30970/PPS.2022.40.12>